

**ავტორისაჲული სიტყვის შემცველი  
ქვენყობილი წინადადების სტრუქტურისა  
და სტატუსის შესახებ ქართული ანდაზების  
მაგალითზე\***

**ON THE STRUCTURE AND STATUS OF SUBORDINATE  
CLAUSES CONTAINING THE AUTHOR'S WORDS  
IN GEORGIAN PROVERBS\*\***

**რამაზ ქურდაძე**

**Ramaz Kurdadze**

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის  
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი  
Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი  
Faculty of Humanities

**საკვანძო სიტყვები:** ჰიპოტაქსური კონსტრუქცია, მთავარი  
წინადადება, დამოკიდებული წინადადება, სხვათა სიტყვის  
ნაწილაკი

**Keywords:** Hypotactic construction, main clause, subordinate clause,  
direct speech particle

---

\* ნაშრომი შესრულებულია შოთა რუსთაველის საქართველოს ეროვნული სამეცნიერო ფონდის მიერ დაფინანსებული პროექტის: „ინფორმაციული სტრუქტურა და ქართველურ ენათა ჰიპოტაქსური მოდელები“ (FR-21-352) ფარგლებში.

\*\* The paper has been implemented within the framework of a project “Information Structure and the Hypotactic Patterns of Kartvelian Languages” (FR-21-352) financed by Shota Rustaveli National Science Foundation.

ავტორისეულ სიტყვიანი თუ წინადადებიანი პირდაპირი ნათქვამის შემცველი ჰიპოტაქსური კონსტრუქციით გადმოცემული ანდაზა სტრუქტურული თვალსაზრისით გაანალიზების ორ შესაძლებლობას იძლევა. მაგალითად, ანდაზა: „ბელტი ტიროდა: წვიმა რო მოვიდეს, აი, იმ ქვას რა ეშველებაო“? ორგვარად შეგვიძლია გავარჩიოთ:

1. განვიხილოთ ერთ წინადადებად, რომელშიც **„ბელტი ტიროდა“** მთავარია, ხოლო **„წვიმა რო მოვიდეს, აი, იმ ქვას რა ეშველებაო“** – დამოკიდებული. შემდეგ კი დამოკიდებულში, თავის მხრივ, გამოვყოთ მთავარი: **„აი, იმ ქვას რა ეშველებაო“**, რომელსაც თავისი პირობითი დამოკიდებული აქვს და პასუხობს კითხვებზე: რა შემთხვევაში? რა პირობებში? – **„წვიმა, რომ მოვიდეს“**. ამგვარი გარჩევა არ ჩანს ბოლომდე მართებული, ჯერ ერთი, გამოდის, რომ ერთ ჰიპოტაქსურ კონსტრუქციაში ორი სხვადასხვა მთავარი წინადადება გვაქვს; მეორეც, ასეთი მიდგომით ყველა ავტორისეული სიტყვის თუ წინადადების მქონე ანდაზა ჰიპოტაქსური კონსტრუქციისა გამოდის.

2. განვიხილოთ ორ სხვადასხვა წინადადებად, რომელშიც **„ბელტი ტიროდა“** ავტორისეული სიტყვები, ავტორისეული წინადადებაა, სტრუქტურულად მარტივი, ხოლო მომდევნო ნაწილი კი – **„წვიმა რო მოვიდეს, აი, იმ ქვას რა ეშველებაო“** ჰიპოტაქსური კონსტრუქციაა. ამგვარ გარჩევასაც გარკვეული უმართებულობა ახლავს, რადგან ანდაზა, როგორც პარემიული ერთეული, ერთგვარი მთლიანობაა და ამ თვალსაზრისით მისი ნაწილების გათიშვა არ შეიძლება.

ქართულის გარდა, ეს საკითხი ამგვარადვე პრობლემატურია ზოგი სხვა ენისთვისაც. ქართულს კი, სწორედ თავისი მდიდარი მორფოლოგიის წყალობით, შეუძლია ზოგი დამატებითი არგუმენტი წარმოადგინოს ზემოთ მოყვანილ თვალსაზრისთაგან ერთ-ერთის სასარგებლოდ.

ამ მიზნით, მოხსენებაში ქართული ანდაზების მასალაზე დაყრდნობით გამოვლენილია სხვათა სიტყვის -**ო** ნაწილაკის დამატებითი სინტაქსური ფუნქცია, რითიც ეს ელემენტი ავტორისეულ სიტყვიანი თუ წინადადებიანი პირდაპირი ნათქვამის შემცველი ჰიპოტაქსური კონსტრუქციით გადმოცემულ ანდაზებში მკაფიოდ ავლებს ზღვარს ავტორისეულ წინადადებასა და პირდაპირ ნათქვამს შორის. ამის გამო, ეს წინადადებები სინტაქსური თვალსაზრისით შეუძლებელია ერთ მთლიან სტრუქტურულ ერთეულად განვიხილოთ, რაც სწორედ მეორე ვარაუდის სასარგებლოდ მეტყველებს; თუმცა პარემიული თვალსაზრისით ისინი, რასაკვირველია, ერთ მთლიან ოდენობას წარმოადგენენ.

### **ლიტერატურა:**

**ლეჟავა, ლ. (1959).** ქართული ანდაზების ენა, ქართველურ ენათა სტრუქტურის საკითხები, I, 139-267. თბილისი: საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის გამომცემლობა.

**კვაჭაძე, ლ. (1988).** თანამედროვე ქართული ენის სინტაქსი. თბილისი: „განათლება“.

**ქურდაძე, რ. (2022).** სხვათა სიტყვის -**ო** ნაწილაკიან ფორმათა ადგილისათვის ქართული ანდაზების ჰიპოტაქსურ კონსტრუქციებში, თსუ ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი, აკადემიკოს მარიამ ლორთქიფანიძის დაბადებიდან 100 წლის იუბილესადმი მიძღვნილი XVI საფაკულტეტო სამეცნიერო კონფერენცია, თეზისები. <https://dspace.tsu.ge/handle/123456789/1893>

**შანიძე, ა. (1980).** ქართული ენის გრამატიკის საფუძვლები, ტ. III. თბილისი: „თსუ გამომცემლობა.“

ქართული ხალხური ანდაზები და გამონათქვამები. <https://kids.ge/sayings>

The proverbs containing author's words or sentences expressed by hypotactic constructions can be structurally analyzed in two ways. For instance, the proverb: ბელტი ტიროდა: წვიმა რო მოვიდეს, აი, იმ ქვას რა ეშველებათ *belt'i t'iroda: ts'vima ro movides, ai, im kvas ra eshvelebao* "a clod was weeping, if it rains, what will become of that stone?" can be analyzed as follows:

1. It can be viewed as one sentence, in which **ბელტი ტიროდა *belt'i t'iroda* "a clod was weeping"** is the main clause, whereas **წვიმა რა მოვიდეს, აი, იმ ქვას რა ეშველებათ *ts'vima ro movides, ai, im kvas ra eshvelebao* "if it rains, what will become of that stone"** is the subordinate clause. The subordinate clause itself can be divided into the main clause: **აი, იმ ქვას რა ეშველებათ *ai, im kvas ra eshvelebao* "what will become of that stone"**, which has its own clause of condition answering the questions: on what condition? In which case? – **წვიმა, რა მოვიდეს *ts'vima ro movides* "if it rains"**. Such analysis does not seem reasonable: firstly, according to such analysis, there are two main clauses in one hypotactic construction; secondly, according to this approach, all proverbs containing the author's words or sentences should be considered hypotactic constructions.

2. The proverb can be viewed as two separate sentences, out of which **ბელტი ტიროდა *belt'i t'iroda* "a clod was weeping"** is a sentence of simple structure which contains the author's words, whereas the following part – **წვიმა რა მოვიდეს, აი, იმ ქვას რა ეშველებათ *ts'vima ro movides, ai, im kvas ra eshvelebao* "If it rains, what will become of that stone"** is a hypotactic construction. This kind of analysis has its shortcomings, because a proverb as a paremic unit is a whole entity, and therefore, it should not be divided into separate parts.

The above-mentioned issue represents a problem for other languages as well. As for Georgian, due to its rich morphology, this language can offer additional arguments in favour of either of the above-mentioned approaches.

Based on the material of Georgian proverbs, the paper reveals an additional syntactic function of the Georgian reported speech particle **-m /-o/**. This element enables a clear distinction in the proverbs of hypotactic construction with author's words or sentences containing direct speech, namely, the distinction is made between the author's sentence and the direct speech. Based on the above-mentioned, we can conclude that, from the syntactic viewpoint, such sentences cannot be considered as one whole structural unit. This fact supports the second approach. However, from the paremic viewpoint, the clauses comprise one whole entity.

## References:

- Lezhava, L. (1959).** kartuli andazebis ena, kartvelur enata strukturis sakitkhebi, I. [The Language of the Georgian Proverbs, The Issues of the Structure of the Kartvelian Languages, I], 139-267. Tbilisi: Publishing House of the Academy of Sciences of the Georgian SSR.
- Kvachadze, L. (1988).** tanamedrove kartuli enis sintaksi. [Syntax of the Contemporary Georgian Language]. "Ganatileba".
- Kurdadze, R. (2022).** On the Place of Forms with the Direct Speech Particle **-m -o** in the Hypotactic Constructions of Georgian Proverbs, Ivane Javakhishvili Tbilisi State University Faculty of Humanities, 16<sup>th</sup> faculty scientific conference in honor of the 100<sup>th</sup> anniversary of the birth of Mariam Lortkioanidze, abstracts.  
<https://dspace.tsu.ge/handle/123456789/1893>
- Shanidze, A. (1980).** kartuli enis gramatikis sapudzvebi, t. III. [Basis of the Georgian Language Grammar, vol. III]. Tbilisi: Tbilisi State University Publishing House.
- kartuli khalkhuri andazebi da gamonatkvamebi. [Georgian Folck Proverbs and Expressions] <https://kids.ge/sayings>